

FLORIAN COLDEA

**DESPRE SERVICIILE DE
INTELLIGENCE
GÂNDURI, PERSPECTIVE, OPINII**

Pledoarie pentru încredere

Prefață

de Eduard Hellvig, director al Serviciului Român de Informații

Postfață

de ambasador George Cristian Maior

CUPRINS

Prefață

de Eduard Hellvig, director al Serviciului Român de Informații	11
---	----

Cuvânt înainte

de general-locotenent (r.) Florian Coldea.....	15
--	----

Perspective globale

Serviciile de <i>intelligence</i> în societatea democratică	19
Comunicarea serviciilor secrete – sfârșitul tăcerii?!.....	32
Noile provocări din prima linie a <i>intelligence</i> -ului – opinia unui specialist.....	42
Organizația inteligență – o viziune intelectual subiectivă cu privire la modul în care aceasta funcționează, învață și inovează.....	55
Managementul schimbării în serviciile de informații.....	60

Problematice specialize

Analiști și operativi – versus sau conversus?.....	67
HUMINT și OSINT – perspective actuale și viitoare.....	84
Securitatea cibernetică – de la „perla coroanei“ în IT spre „business as usual“ în societate.....	92
Cooperarea serviciilor de informații – racordarea la mediul global de securitate.....	96

Rolul legislației în activitatea de <i>intelligence</i>	108
Etica în <i>intelligence</i> – sau cum să conferi valoare adăugată unui bun public.....	120
Intelligethics – reperele etice în activitatea de <i>intelligence</i>	124
Miza încrederei pentru lumea <i>intelligence</i>	135
Rolul Serviciului Român de Informații în prevenirea și combaterea corupției.....	145
Combaterea terorismului – competitivitate sau competiție?.....	153

Contextualizări regionale

Echilibrarea puterii în regiunea Mării Negre.....	161
Nexusul intelligent – cooperarea în domeniul securității, dezvoltării și <i>intelligence</i> -ului în regiunea Mării Negre.....	173
Construirea capacitaților naționale și contracararea amenințărilor hibride: lecții învățate.....	181

Lecții învățate de la cei mai buni

Jose Rodriguez – Măsuri extreme. Cum au salvat vieți ale cetățenilor americanii măsurile dure adoptate de CIA după 11 septembrie.....	191
Jean Louis Brouguiere – Ceea ce n-am putut spune. 30 de ani de luptă împotriva terorismului.....	201
Thierry Cretin – Mafia (Mafile). Pe urmele societăților criminale.....	213

Evoluția instituțională a SRI

25 de ani în pas cu România – evoluția instituțională a SRI.....	217
Monografia SRI – 1990-2015.....	222
Pledoarie pentru încredere – principalul capital al SRI.....	229

Momente din biografia personală

La început, a fost recunoașterea locală.....	233
A urmat recunoașterea internațională.....	239
<i>Vive la France, Vive la Roumanie!</i>	243
<i>American Style</i>	246

Adresări publice

Un nou început - Scrisoarea adresată Agerpres după trecerea în rezervă.....	249
Despre dezinformări și minciuni – Primul interviu după trecerea în rezervă.....	253
Statul vertical – Declarația de presă de după audierea în ședință din 13 martie 2018 a Comisiei SRI.....	276
<i>Fake news și fake stories</i> – Declarația de presă de după audierea în ședință din 5 aprilie 2018 a Comisiei SRI.....	279
Expuneri de idei și alte lucruri pe care le-am putut spune.....	282

Postfață

de ambasador George Cristian Maior.....	285
---	-----

Referințe publicistice.....

din experiența mea și din bunele practici ale ofițerilor români de informații.¹ Utilizez toate aceste ocazii pentru a sublinia aportul semnificativ pe care SRI l-a avut în prezervarea securității naționale și regionale, în menținerea cursului euroatlantic al României, alături de toți partenerii săi interni și internaționali. Am considerat și voi recunoaște întotdeauna că rezultatele bune ale activității SRI aparțin tuturor colegilor mei și partenerilor noștri, iar eu îmi asum toate eventualele neîmpliniri sau eșecuri, dacă ele au existat.

Patria a Priori! Așa să ne ajute Dumnezeu!

General-locotenent (r.) FLORIAN COLDEA

CAPITOLUL 1 PERSPECTIVE GLOBALE

SERVICIILE DE INTELLIGENCE ÎN SOCIETATEA DEMOCRATICĂ¹

Rolul unui serviciu de *intelligence* este necesar a fi înțeles prin prisma rațiunilor, dintr-o perspectivă istorică simplificată, care au stat la baza creării și devenirii lor. Astfel, din zorii evoluției societății umane, structuri de informații funcționau în cadrul armatelor sau în subordinea directă a conducerilor primelor structuri statale, având în esență misiuni de apărare și protejare a comunităților prin acțiuni ofensive și defensive. Dezvoltarea societăților, apariția și rafinarea formelor de organizare statală, au condus la o cristalizare a structurilor de informații, la specializarea și stabilirea responsabilităților, la instituirea de norme legale în limitele cărora să își desfășoare activitatea, precum și a unor mecanisme exterioare de monitorizare și control.

În societatea democrată modernă, rolul primordial al serviciilor de *intelligence* constă în a apăra securitatea națională, a preveni și a combate orice amenințări la adresa acesteia, a proteja valorile democratice și de a promova interesele strategice de securitate. Serviciile de informații sunt astfel furnizori de cunoaștere strategică

¹ Articol publicat în anul 2016, în volumul *România transatlantică*, coordonatori Vasile Iuga, Mihaela Nicola, Răsvan Radu, cuvânt-înainte de George Friedman; apărut sub egida Club România. (n. a.)

pentru decidenți, pentru beneficiarii legali și pentru partenerii instituționali din arhitectura sistemului național de securitate, apărare națională și ordine publică. Rolul, locul, atribuțiile și responsabilitățile serviciilor de *intelligence* fac obiectul unor dezbateri atât la nivelul mediilor academice, cât și la nivelul decidenților politici, fiind analizate aspecte privind puterea pe care aceste structuri o pot avea la nivelul societății și, în contrapartidă, asigurarea unui cadru legislativ adecvat și care să permită un control efectiv din partea comisiilor constituite la nivel parlamentar, din partea organismelor financiare sau a instanțelor judiciare.

Misiunile serviciilor de *intelligence* cuprind atât planul strategic, de suport a deciziei și informare a beneficiarilor legali de nivel înalt, dar și palierul tactic, operațional, aproape chirurgical, de a acționa țintit, pentru prevenirea și contracararea unei amenințări punctuale. Cele două planuri sunt interdependente și presupun acțiuni concomitente, pentru apărarea securității cetățeanului și a țării, pentru protejarea valorilor democratice și promovarea intereselor naționale.

Legalitate și etică – complementaritate necesară și asumată

În orice societate democratică, firul roșu care definește activitatea unui serviciu de informații este stricta legalitate, raportarea la cadrul normativ local și internațional, în toate momentele care caracterizează îndeplinirea misiunilor asumate, a competențelor și a responsabilităților acordate de legiuitor. Permanenta legalitate este termenul de referință în toate acțiunile și măsurile întreprinse, fiind cel mai de preț aliat al unui serviciu de *intelligence* și, în același timp, cel mai de preț garant al societății și cetățenilor, pentru protejarea acestora și asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale.

Legalitatea nu este doar o valoare fundamentală a oricărui serviciu de *intelligence* dintr-o societate democratică, nu este o

lozincă sau o indispensabilă aspirație, ci este, mai ales, o statornică realitate a activității de zi cu zi.

La nivel societal, legiuitorul stabilește clar care sunt pârghiile prin care se realizează controlul ce vizează legalitatea activităților unui serviciu de *intelligence*, incluzând aici aspectele financiare, procedurale sau cele care privesc derularea efectivă a activității. O temă de reflecție la nivel strategic este modalitatea în care se realizează efectiv această reglementare. O primă abordare este aceea a unui cadru normativ strict, care stabilește în detaliu atât amenințările la adresa siguranței naționale, cât și competențele serviciilor de *intelligence* pentru prevenirea și contracararea acestora, cu mențiunea că dinamismul climatului securitar implică și o modificare relativ frecventă a legislației în domeniu, aspect dificil de transpus în practică. O a doua variantă este aceea a elaborării unei legislații relativ generale, susceptibilă să reziste mai mult în timp, însă cu norme și reglementări subsecvente detaliate, care pot fi corectate printr-un proces mai puțin burocratic, în acord cu evoluțiile permanente ale mediului de securitate.

Indiferent de opțiunea asumată la nivelul societății, în lege sunt stipulate explicit obligațiile ce revin serviciului de a se conforma solicitărilor provenite de la forurile abilitate să controleze și să vegheze la respectarea legalității în activitatea de informații. Atunci când rațiuni temeinic justificate îndreptățesc un serviciu de informații să solicite, în baza informațiilor obținute care atestă săvârsirea unor fapte ce aduc atingere securitatea națională, limitarea pe o durată strict determinată a exercitării unor drepturi și libertăți ale unui cetățean, această solicitare este, fără excepție, supusă deciziei unei instanțe de judecată.

La nivel sistemic, serviciul trebuie să se preocupe de creezearea și responsabilizarea unor mecanisme proprii de control și monitorizare în mod eficient a legalității acțiunilor sale – acei anticorpi care să semnaleze și să sancționeze imediat orice potențială încălcare a legii.

Este important să zăbovim un moment asupra acestui aspect, pentru a-i înțelege atât valoarea, cât și necesitatea de a

nu se transformă într-o funcție formală, lipsită de substanță. Un serviciu de *intelligence* dintr-o democrație modernă este cu atât mai puternic cu cât reușește să își creeze mecanisme cu adevărat funcționale de monitorizare a legalității, care să acționeze obiectiv și asumat. Ritmul alert, inherent al activității operative, poate uneori constitui o presiune pentru ca analiza în vederea avizării juridice să se realizeze cu celeritate, însă, în niciun caz nu trebuie să devină o justificare pentru ca intervenția juridică să se rezume la o evaluare formală. Superficialitatea analizei juridice ar reprezenta astfel un pericol intern, întrucât ar afecta grav fundamentalul activității de *intelligence*, anume stricta respectare a cadrului normativ și asigurarea legalității tuturor acțiunilor serviciului.

Caracterul legal al activității este un termen de raportare absolut, care poate fi maculat prin interpretări care îi afectează grav sensul. Concret, avem în vedere legalitatea întregului ciclu de *intelligence* (culegere, analizare, prelucrare și valorificare a informațiilor), nu doar a scopului final al activității, iar celebra sintagmă a lui Machiavelli că *scopul scuză mijloacele* nu își mai găsește aplicare în societatea democratică modernă.

Există însă situații unde legea nu acoperă toate posibilitățile și există mai multe variante de acțiune, toate legale, pentru care timpul de a opta este diferit, de la câteva secunde, la termene mai rezonabile, care permit o chibzuire mai atentă. În astfel de situații, unde litera legii nu distinge, nu acoperă și nu interzice, intervene spiritul ei. În plus și diferit de alte profesii, deontologia, ca formă aplicată a eticii, constituie nu doar o valoare, dar și un corp de principii și norme concrete ale profesiei de ofițer de *intelligence*.

Majoritatea serviciilor de tradiție din state democratice se preocupă din ce în ce mai mult de dimensiunea etică a activității, susținute fiind și de recente dezvoltări academice ale unor reputați specialiști în domeniu sau ale unor foști ofițeri din agenții de elită. Dacă nerespectarea legii duce la ilegalitate și infracționalitate, lipsa eticii în activitatea specifică conduce la imoralitate (atunci când sunt cunoscute principiile, însă nu sunt aplicate) sau chiar la amoralitate

(în situațiile în care etica, principiile etice și morale nu există la nivel individual, sectorial sau chiar organizațional). Ambele opțiuni dăunează profund unui serviciu de *intelligence*, îi pervertesc rolul în societate și îi umbresc succesele obținute în aceste condiții.

Abordările sunt diverse, însă au ca punct comun recunoașterea unor derapaje trecute, asumate, care s-au transformat în lecții învățate și au determinat o reconceptualizare organizațională. Ca un exemplu, în trecut, la nivelul unor servicii, singura etică de urmat era aceea că trebuie să spui adevărul în interiorul organizației, indiferent cum acționezi în exteriorul ei.¹ Astăzi este evident că această abordare cel puțin expeditivă a noțiunii de etică este insuficientă, iar opinia generală, la nivelul serviciilor și specialiștilor în *intelligence*, este aceea că existența unor coduri etice specifice profesiei, care să fie internalizate și aplicate în activitatea specifică, este indispensabilă.

Legalitatea și etica au devenit astfel principii complementare, care se susțin și se condiționează reciproc, fiind realități cotidiene ale activității de *intelligence*. Respectarea lor conferă adevărată măsură a modernității și caracterului democratic al unui serviciu de informații. În cazul României, respectarea lor a constituit certitudinea obligatorie pentru ca SRI să fie validat ca partener legitim și apreciat al serviciilor de *intelligence* euroatlantice.

Activitate în slujba cetățeanului și cunoaștere strategică pentru decidenți

La nivelul publicului larg, este o realitate faptul că serviciile de informații sunt judecate, blamate prompt în situația nedorită în care s-a produs un eveniment cu implicații la nivelul securității naționale. Este rezultatul implicit al faptului că serviciul nu a reușit să prevină sau să contracareze o amenințare la adresa securității

¹ Dr. Shlomo Shpiro, „Intelligence Ethics in Israel”, în „*Intelligence Ethics: the Definitive Work of 2007*”, coord. Michael Andregg, Center for the Study of Intelligence and Wisdom, St. Paul, SUA, 2007, p. 4. (n. a.)

nationale, în esență la adresa cetățenilor în slujba cărora își desfășoară activitatea. În astfel de situații, argumentul că intenții similare au fost prevenite sau contracarcate de multe, foarte multe ori în trecut, nu reprezintă pentru public o apărare suficientă.

Din acest motiv poate că este util, pentru cititorul neacomodat cu munca de informații, să analizăm câtă cunoaștere pot oferi serviciile de informații. Există oare rațiuni solide să afirmăm că prin eforturi susținute, profesionalism și dedicație poate fi eliminat total orice risc? Răspunzând cu bună-credință și cumpănind fără patimă, constatăm că nimic nu poate elimina total acest risc, iar tot ceea ce trebuie și poate să facă serviciile de informații este să vegheze neobosit pentru a reduce procentajul către limita lui minimă.

Mă refer aici și la așa-numitele *black swans*, lebedele negre consacrate de Nassim Taleb în scrierile sale¹, evenimente care nu pot fi prevăzute, situații, întâmplări, incidente ce nu pot fi anticipate. Mai exact, deși acestea rămân impredictibile ca formă, incidență, momentul apariției și determinare cauzală, noi nu le putem exclude și trebuie să luăm în calcul posibilitatea apariției lor. Cum putem acționa în consecință? Putem și trebuie să depunem toate eforturile pentru a lucra într-un mod coerent și pragmatic, să stabilim indicatori și zone de risc, să utilizăm scenariile alternative în analizele de tendințe și de fenomen, să alocăm capabilități și resurse în funcție de aceste prioritizări, să elaborăm planuri de contingență și să întreprindem măsuri pentru a limita potențialele consecințe, alături de acțiuni pe alte două dimensiuni.

Prima dintre acestea este o abordare onestă în relația cu exteriorul instituției, inclusiv beneficiarii legali, partenerii instituționali și până la publicul larg, pentru explicarea constantă, în limitele necesității de a cunoaște, a zonelor de risc pe domenii de activitate, precum și a măsurilor necesare a fi întreprinse pentru diminuarea lor.

¹ Nassim Nicholas Taleb, *The Black Swan: the Impact of Highly Improbable*, Random House, 2007. (n. a.)

A doua dimensiune se subsumează dezideratului de crea și consolida sisteme complexe robuste, atât la nivelul serviciului, cât și la nivel interinstituțional, care să fie capabile să acționeze și să reacționeze prompt și adecvat în eventualitatea unei crize sau a unui eveniment neprevăzut. Pentru aceasta este nevoie de seturi de proceduri și atribuții clare, de interoperabilitate între instituții, de cunoaștere clară a atribuțiilor și capabilităților și de promovare permanentă a unei cooperări fundamentate pe profesionalism și pe conjugarea eforturilor în scopul apărării securității naționale. Cadrul legal, buna-credință, resursele și cunoașterea de care beneficiem cu toții reprezintă coordonatele ce trasează perimetru în care putem opera eficient.

Astfel, singura posibilitate de a limita consecințele unui eveniment de tip *black swan* este, poate în mod paradoxal, aceea de a accepta că nu putem anticipa totul, de a ști că neprevăzutul poate apărea într-o zi, de a imagina și testa (preventiv) soluții de reziliență sistemică.

Pe această linie, stricta îndeplinire a obligației de informare a decidenților este insuficientă, pentru creșterea rezilienței fiind necesar ca serviciile de informații să acționeze consistent pentru dezvoltarea culturii de securitate la nivelul întregii societăți, printr-un dialog onest și susținut cu beneficiarii legali, cu mediile academice și cu publicul larg.

În *Antifragile*¹, Nassim Taleb recunoaște volatilitatea prezentului și propune ca abordare gândirea și constituirea unor sisteme antifragile, care sunt favorizate de instabilitate și incertitudine, care se adaptează permanent și care devin mai puternice după confruntarea cu un eveniment neprevăzut.

În acest fel ar trebui să părăsim paradigmă tradițională, conservatoare, de construire a unor sisteme puternic ierarhizate, în care schimbarea să reprezinte excepția și care nu rezistă în față

¹ Nassim Nicholas Taleb, *Antifragile. Things that gain from Disorder*, Random House, New York, 2012. (n. a.)